

TOMO ŽUPAN:
ČEBELAR ANTON JANŠA
IN NJEGOVA SORODOVINA

POSEBNI ODTIS
IZ GLASNIKA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO
XI. (1930), STR. 72--77

LJUBLJANA, 1930

TISK JUGOSLOVANSKE TISKARNE V LJUBLJANI

Zapiski.

Čebelar Anton Janša in njegova sorodovina.

Tomo Župan.

»Matica Slovenska« v Ljubljani je 1883 izdala — kolikor je v Ljubljani takrat mogoče bilo — najlepši krasotisek z naslovom »Spomenik šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem«. Zgodovinska knjiga je bila vednostni pozdrav cesarju Franu Josipu, ki je ob tej priliki za več dni obiskal Ljubljano in Gorenjsko gori do Bléda.

Pisatelj Navratil je v tej spomenici od strani 141 do vštete 166 priobčil sestavek pod naslovom »Anton Janša, slavni kranjski čebelar«. Z gorkim srcem se je v spisu zavzel za svojega rojaka in z njim vred za svoj slovenski dom.

Veliko se trudeč je ob tem odpiral vrata v ta in oni dunajski vrad in pobral slovenske dragocenosti, ki bi jim bil takrat težko kedo drug tam tako kos. Njemu, dolgoletnemu dunajskemu Slovencu, se je to posrečilo.

A oddaljenost od rodnih tál mu je časih česa preprečila in pišoč ni mogel stvarém vedno popolnoma do dnà.

Zato sem se namenil, da v nekako popolnitev Navratilovemu sestavku priobčim tu o Janših in o Janšetovini nekaj podatkov. Vse to v želji, da bi gorenjski imenitni čebelar s svojo sorodovino še popolneje narodu stopil pred oči.

*

Matiju Janšu, čebelarja Antona Janše očetu, rodnega kraja in rodnih datov vprek mnogemu poizvedovanju do danes nisem mogel zaslediti (Aljaž-Faturkons. Avsec).

Matije Janševo ženo, Antona Janševo mater, radoljiška krstna knjiga beleži tako-le: 28. octobris 1705 per Georgium Amotha baptizata est Lucia filia leg(itim)a Bartholomaei Debe- | lak, et Coniugis eius Mariae ex Hoffdorff levantibus Andrea Finshiger | et Maria oufeniekin. | (Radm., tomus IV).

Poroka Antona Janše starišev je v radoljiški poročni knjigi pisana z besedami: 28. februari 1729 matri(moni)o juncti sunt | Matthias f. l. p. m. Andrae Janscha ex Hrafh | et Lucia f. l. p. m. Bar | tholomaei Debellaack ex Hoff | dorff coram testib(u)s Mihä | le Ferjan, Sebaftiano Widiz | Mattaeo Legath, Matthia | Muchoviz p(er) Andrea(m) Jenko (ki je bil takrat radoljiški vikar). (Tomus I).

*

Otroci Matije Janševi in Lucije, rojene Debeljakove, so v radoljiških krstnih knjigah tako-le pisani:

I. Tomus V: 18. decembris 1729 Baptizata est A g n e s L. f. l. Matthiae Janz et Luciae | Conjugum Ex hoffdorff Leuantibus Bartholomaeo po | gazar et Gertrude Debelakin per A. R. D(omi)num Andream Jenko Vicarium Loci.

II. Tomus VI: 5. februarii 1732 Baptizata e(st) A p o l l o n i a filia legitima | Mathiae Jansha, et Coniugis ei(u)s Luciae ex Bresniz Leuantibus eam Georgio Anderle ed Lucia Suppana | per Georgiu(m) Resman Substitutu(m) cooperatoris (menda: Jacobi Riffel).

III. Tomus VI: 20. maji 1734 baptizatus Est Antonius fil. leg. Matthiae Janscha et Conjugis Luciae leuantibus Georgio Anderle | et Lucia Suppania ex bresniz per me ut | supra (= Wolfgangum Gogala ex hoffdorff).

IV. Tomus VI: Die 3^{ia} octobris 1736 per Wolfgangum Gogala Co|op. Baptizata est Vrsula f. leg(iti)ma Mathiae | Jansha, et Luciae Conjugum, tenentibus ipsam Georgio Anderle, et Lucia Suppana. | Ex Wresenza.

V. Tomus VI: 22. decembris 1738. Baptizatus est hora 2da pomeridianâ | Joannes, natus hodie hora Sextâ mane ex | Matthia Jansche et Lvcia conjugibus, Le | uantibus eum Georgio Anderle et Lvcia | Svppanin per Joannem Avgustinvm Rakoviz | Vicarivm Ex Hrafche.

VI. Tomus VII: 26. junii 1741 per Joannem Avgustinvm Rakovitz Vi | carivm Baptizatus est mediâ 10mâ mane Jacobus, | natus hodie mane ex Matthia Janscha et Lvcia | conjugibus levantibus eum Georgio Anderle et Lvcia Svppanin | Ex Wresniz.

VII. Tomus VII: 10ma aprilis 1744 per Joannem Avgustinvm | Rakovitz Vicarivm baptizata est Maria, | nata ex Matthia Janscha et Lvcia Con | jugibus, Levantibus eam Georgio Anderle, et | Lvcia Suppanin. | ex Wresniz.

VIII. Tomus VII: Die 12. februarii 1747 per Joannem Laurin Baptizatus et hora 7ma mane | natus est Valentin(u)s Mathiae Janscha et Luciae co(n)jugis | leuantibus eum Georgio Anderle et Lucia Supana. Ex Bresenza.

IX. Tomus VIII: Die 1.ª julii 1749 per Joannem Lavrin baptizatus | et Die 30. junij pomeridiana hora 8va natus | est Lavrentius Mathiae Janscha et Luciae | Conjugum Leuantibus eum Gregorio Suppan | et Gertrude Anderlouza | Ex Wresniz.

*

Naj dodenem gornjim vradnim zapiskom nekaj opazek. In sicer posebej vsakemu teh deveterih Matije in Lucije Janševih otrok. Ob Antonu precej obilnejih.

1. O njuni hčeri Agnezi nisem dolgo ničesa izvedeti mogel. A o brata Antona smrti, 13. septembra 1773, je še živela, ker jo Navratil str. 153 za dedščino oglašeno navaja. — Tem povodom sem jo iskaje in iskaje konečno v radoljiški krstni knjigi bral — rojeno ne še na Breznici, nego v Dvorski vasi za Begunami; v njene matere hiši. — Zato se mi je vsililo to menenje, da se je Antonov oče Matija takoj po poroki z Lucijo Debeljakovo, hčerjo Jerneja Debeljaka, naselil prav pri Debeljakovih v Dvorski vasi. Tu se mu je rodila njegova prva hči Agneza 18. decembra 1729. — Gotovo še ni imel takrat nakupljene Kuharjeve hiše na Breznici, kjer je na svet prišla njegova druga hči Polona, 5. februarija 1732. — Kedaj in kako je zamrla Agneza, mi je neznano.

2. Hčere Polone zakon je z naslednjimi besedami znanovan v radoljiški poročni knjigi: Die 25. septembris 1757 Copulatus e(st) Andreas Gregorij Kaidish fil. leg. Cum sponsa Apollonia d(e)f(unc)ti Matthiae Jansh fil. leg. ex Nabrffhneza Vic. s. Nicolai a me Casparo Globotschnigg Vic. adstantibus Jo(hann)e Legath, et Antonio Doushan. Ex Mosta.

Navratil jo ima iz ostalinskega spisa po vmrlem Antonu Janšu znanovano »eine verheurathete Schwester Apolonia Geüdisin (= Kajdiževa) in Gran«. Na to razlaga, da je zapisano Gran po dunajski govoricu Graner ali Kraner (= Krainer). — Poroča tudi, da je dunajski Obersthofmarschallamt se vsodno zato zmotil, ker je Anton Janšev zapuščinski akt namenjen bil v Pressburg (Požun) — torej v bližino ogrskega mesta Gran (Ostrogon) (Navr. 152).

A dunajski krogi takrat tudi o Kranjski niso bili kedo vé kako poučeni. — Kaj pa, ko bi bila ta »verheurathete Schwester Apolonia Geüdisin in Gran« pred poroko bivala mesto doma na Breznici kje pri kakih sorodnikih, ali pa službeno v bližnji vasi Breg (= nemško Rann, cf. Gran!), nekaj streljajev proč od Most. Omožena bi se bila potem odtod preselila v Mosta na Kajdižev dom?

Otroka iz tega zakona sta v Radoljici 6/11 1758 krščeni Lenart Kaidish in 6/12 1765 istotam krščeni Thomas Kaidifch ex Hohenpruck: nemško znamenje za Mosta.

3. Anton, Matije in Lucije Janševih prvi sin — naš slavni čebelar. — Navratil ga str. 142 navaja po vzprejemnem zapisniku dunajske akademije obraznih umetnosti med onimi učenci, ki so se dali vpisati v novo bakrorežno risarsko šolo, odprto 1. julija 1766. Pod decembrom 1766 pa ga je bral beležnega tam z nemškimi pismeni tako-le: »Antony Jänisch — Näbrisee (= na Breznici) — zeichner.«

Priprosti Gorenc Anton Janša po Linhartovem zatrdilu (Versuch einer Geschichte von Krain, Laibach 1791, II, 327) ni znal, ko je došel na Dunaj, niti nemškega, in ne pisati, ne čitati.

Čebelarja Antona Janša — ki je pa prišel na Dunaj kot slikar — preslavlja v svojem spisu Navratil z vzhičenimi besedami: »da je bil naš Anton Janša ne samo prvi čebelar v našem cesarstvu (= Avstriji) — nego ‚kralj čebelarstva‘ — v vsej Evropi« (Navr. 164).

Janšev tudi rojak in njegov dunajski najpazljiveji učenec Martin Kuralt, učitelj čebelarstva v Lvovu, v predgovoru svojemu nemško spisanemu nauku o Janševem čebelarstvu (Lemberg, 1807) pravi tako-le: Ne morem najti giede na čebelarški nauk nijednega pisatelja, kateri bi bil prekosil našega Antona Janšo; prostega, a po prirodi neizrečeno nadarjenega kmeta (Navr. 161).

Kakor so mi otroku v déda Urbana Fertina hiši, pri Kraljiču na Breznici, pripovedovali, je Anton Janša — bivajoč še doma — na brezniskem Kuharjevem skednju popravljal semtrtje obrabljeno oljnato altarjevo sliko sv. Frančiška Ksaverijana na Rodinah. Če natančno ogleduješ, opaziš tu res popravljaajočo roko. Bila je to podoba, ki je zelo vabila božjepotnike z raznih strani na Kranjskem. Hodili so jo pa tudi Korošci počastovat, ki so prav nad Rodinami čez goro sem prihajaje posebno ob Malem šmarnu radi obiskovali Mater božjo na Blejskega jezera otoku.

Ta Kuharjev skedenj je torej čebelarju Antonu Janšu slikarski ateljé na Breznici. Skedenj je bil na nájužnejem, v plan se izgubljaajočem svetu Antonu Janšu rodnega Kuharjevega domovja, ki stoji na kaj prijetnem hribčeku ter nosi hišno številko 11 (Koprivec).

Rodinjska posestnica Hónovka — kot Mina Frelihova rojena 1/7 1856 na Potókah pri Blažunovih, se je 26/4 1875 primožila k Honu na Rodine ter imenovala potem Mina Čopova. — Ko je njen sin prevzel Honovino, je kupila 1910 Kuharjevo posest na Breznici. A se ni preselila v toliko prikupljivo, na višavi stoječo leseno rodno hišo Antona Janše ter njegovih bratov in sestrá. Raje je predružačila stare Janševe prostore. Le en del te stare Kuharjeve hiše je ohranila; drugi del pa premenila v žitnico. Za-se si je pod hribčekom doli na poprejšnji vrt postavila popolnoma novo zidano hišo. V to novo hišo se je preselila (Kopr.). In na severnem zidu te nove hiše — ne na rodnem domu — je danes vzidana kamenita plošča noseč besede:

V tej hiši se je
rodil 20. maja 1734
Anton Janša
prvi c. kr. učitelj čebelarstva
na Dunaji.

Do leta 1877 je bil ob stari Kuharjevi hiši čebelnjak, kakor ga je postavil Anton Janša. Prav na njegovem mestu se je to leto zgradil nov tega istega obsega kot stari. Nalašč pa se je v novem čebelnjaku ohranil hrastov tram starega, kakor v nekak njegov spominj (Navr. 164).

To novo zgrajenje je glede na pijeteto silna ponesrečitev. — Še danes bi le z malimi popravami domoval tu prav ta čebelnjak, ki je v njem na Breznici Anton Janša nekako od 1750 do 1766 svoje čebele pasel. — Kak domač ponos!

Kuharjevo maloobsežno polje je vse pod sedanjo brezniško župno cerkvijo. Tudi to je Honovka kupila. Prodal jej je ta svet bivši brezniški viši učitelj Josip Ažman. Ažman pa ga je kupil od Ivana in Maréte Jalenovih. Bratje Luka, Primaž in Ivan so s sestro Mareto brez težave izhajali na tej svoji mali Kuharjevini. Luka in Primaž sta po takratni nekako krajevni šegi podajala se na Gornještajarsko v tkanje ter si kolikor toliko prislužila. Posebne starosti nista dočakala in sta vmrla na Breznici. Ivan in Mareta sta ju preživela.

*

Tu sem k Janševemu čebelnjaku se je od doma doli hodil zdraviti in poezije kovát pesnik »Sedmih sinov« Josip Žemlja, rojen 10. februarja 1805 na Selu pri Petrovcu. Le nekaj nad 38 leten je 19/9 1843 upoljni mož kmalu po dohodu za župnika vmrl na Ovsíšah in bil tu pokopan.

Sem iz župnišča tik izpod Kuharjevine je ob čebelnjak prihajal sedét prošluli mladi slovenski deklamator izza 1848^u let, Ljubljánčan Ivan Mahkot, po brezniško nazvan »farovski študent«; v Ljubljani vmrl kot vladni svètnik. Večkrat ga je namreč na odpočitkih pri sebi imel brezniški župnik Gašper Šoklič. Oddolžiti se je tem načinom hoteč njegovima gospicama tetama Mahkotovima, sestrama baronice Lichtenthurnove, posestnice ljubljanskega Lichtenthurnišča. — V vednih avstrijskih praskah z Italijo mu je bila ta rodovina v Ljubljani študujočemu zelo na roko.

Gimnazijca in akademika Mahkota je do mala vedno iz župnišča sem gori spremljal tolikoletni brezniški kapelan Ivan Volk, Jeseničan; vmrl kot novo-meški kanonik.

*

Zanimala me je otroka, ko sem bival na Breznici v hiši starega očeta Kraljiča, pisana družba, ki se je shajala večidel dan za dnem ob Kuharjevem čebelnjaku. A vanjo se nisem podal, poučen: ne v odraščenéje, tudi v študentske kroge ne — dokler jim nisem dovolj dorastel.

Vrh hriba nad to družbo pri čebelnjaku je Kraljičevina, tik pod njo na istem hribčku lesena, a prav okusno zložena Kuharjevina, nekedanja Antona Janše rodna hiša. — Nekaj korakov od hiše proti severu naprej je stal čebelnjak. Prostora je imel sedanjim čebelam več, nego ga jim je treba bilo. — Še naprej je bila na čebelnjak naslonjena za kakih 6 sedečih dolga klop. — Klop je končno vzdrževala črešnja-črница prav okusnega sadú. Po njenih takratnih letih soditi jo je prav vrjetno zasadil še Anton Janša. Po Kuharjevem vrtu na okrog je bilo še kakih štiri do pet isto toliko starih črnic. — Mene otroka so zelo do sebe vabile.

Kakih 50 korakov proč naprej od te pričebelnjakove klopi se je pozidala kmalu brezniška ljuška šola. — Takoj čez cesto čez stoji danes brezniška župnijska cerkev: dolgo časa nazvana »Nova cerkev« — ker je v tisti dobi zidanih največa, torej najznaneja. — Vzorec za zidavo jej je po ljubljanski šenklavški navdahnil rojeni Ljubljánčan Fran Salezij Christian: prvi in zadnji rodinjski in prvi brezniški župnik. Vsi altarji, tudi mali po cerkvi, so zgrajeni tako za-se, da je vsak svoj gospodar.

Predenj so jo začeli zidati, je rastel prav velik léskov grm tu, kjer stoji danes zelo visoki glavni altar. Zemlja, kjer sta danes cerkev in župnišče, je bila Kuharjeva, torej lastnina kedaj čebelarja Antona Janše rodovine. Pokopališče pa kedaj Kraljiča Urbana Frtina njiva.

Ta nova župna cerkev Zalostne Matere božje na Breznici — mesto stare sv. Klemenca, papeža, na Rodinah — je bila blagoslovljena 1821. leta. Blagoslovil jo je ljubljanski škof Avguštin Gruber, ki je ta dan prvokrat pridigal slovensko. Trd Nemeč in že v letih se je naučil slovenskega jezika.

Glede starožitniških zahtev so se ob zidavi brezniške cerkve bridko motili. Brezniško nad vasjo stoječo menda zelo ljubko cerkvico sv. Nikolaja so tako podrlí, da tudi njene podobe niso ohranili. — A še bolj so zagrešili, da so šli

tudi prav takrat podirat cerkev sv. Lorenca nad Zabreznico. Krog in krog so jo obdajale skale, da si se moral čuditi, kako so jo naši predniki tu gori med same skale sploh mogli pozidati. Gledala je odtod po vsem Bledu; najponositeje gledala v starodavno jezersko svetišče Matere božje sredi Bleda, ki ga brez samohvale prištevamo najdivnejim pokrajinam na svetu. Vladala je doli do sv. Prizma nad Kropo; doli do sv. Jošta nad Kranjem in v tej svoji svojosti sred skalami bivala tako, da česa tudi le približno enacega nisem opazil na precej obširnem ozemlju, kar mi ga je bilo videti dano.

Brez dvombe je bil župnik Christian redok nadarjenec. Saj je učeč se na jezuitski gimnaziji v Ljubljani leta 1773 kot šestošolec — takrat rhetorica — po natisnjenih perijohah »Nomina in arena literaria victorum« med součenci prvoločiranec v štirih tvarinah — sošolec mu »Antonius Lienhard, Carn(iolus) Rathmanftorf(ensis)« v treh tvarinah in sošolec veliki »Georg. Veba, Carn(iolus) Moraitschenf(is)« v eni tvarini: samoumevno v svoji »Ex arithmetica.« — Christian torej talent; a v stari stavbariji je na vrata vmetniških krogov šel premalo potrkat. In tem načinom smo na Breznici prišli ob sv. Nikolaja in Zabrezničanje ob sv. Lorenca.

Cesarica Marija Terezija je Antonu Janši najprej namenila poučno slikarsko potovanje po Italiji (Navr. 145). — A čebelarstvu velika prijateljica je še raje videla, da se je kot prvi čebelarski učitelj na Dunaju popolnoma posvetil temu poklicu. Tudi on se jej je izjavil, da vtegne več doseči v čebelarstvu, nego v slikarstvu. (Navr. 147).

4. Matije in Lucije Janševih tretja hči **U r š u l a** je bila 20. avgusta 1756 na Rodinah pokopana. Radoljiška mrtva knjiga piše: Die 20. augusti 1756 sepulta e(st) Ursula Janshouka aeta | tis fuae 19 anorum extreme inuncta ex Wresnitz. — Ta ali oni duhovnik iz Radoljice je hodil tisto dōbo božjo službo opravljat po cerkvah na okrog, bolne previdovat in tudi pokopovat, kjer so pokopališča bila. Morda je Uršulo v kako nézavest pahnila bolezen, ki se vleže na um. To zato menim, ker je bila na Breznici le samo v sv. olje dejana.

5. Matije in Lucije Janševih drugi sin **I v a n**. A rojen ne na Breznici, nego v Hrašah — vsekako pri sorodnikih. Ni ga med temi, ki bi bili po bratu Antonu česa podedovali. Torej ni živel, ko je brat Anton 13. septembra 1773 na Dunaju zamrl. V radoljiških knjigah tudi njegovega pokopa nisem bral.

6. Matije in Lucije Janševih tretji sin **J a k o b** je bil rojen zopet na Breznici. Ker ga ni med brata Antona dediči, je kot Ivan pred njegovo smrtjo zamrl. V radoljiških knjigah do njegovega pokopa nisem prišel.

7. Matije in Lucije Janševih četrta hčerka je **M i n a**. Radoljiška mrtva knjiga o njej navaja: Die 30. martii 1748 sepulta est Maria Mathiä Janfha | filia in 4° aetatis fuae anno | ex Wrefniz. Pokop se je vršil na Rodinah.

8. Matije in Lucije Janševih četrti sin **V a l e n t i n**. Navratil v svojem spisu str. 143 pravi, da je bil kot oba njegova brata Lovro in Anton med onimi učenci, ki so se dali zapisati v novo bakrorezno risarsko akademijsko šolo na Dunaju. Bral ga je tam beleženega tako-le: »Valentin Janisch — Naciscen (= na Breznici) — Kupferstech(er)«.

A to še le pod septembrom 1767. Torej je Valentin za svojima bratoma Lovrom in Antonom kakih 9 mesecev pozneje zapisal se na gornjo šolo, ter je po vsem soditi še le takrat prišel od doma na Dunaj.

Illyr. Blatt, 18/7 1839, št. 29 (Priobčil Vrhovnik) ga piše rojenega v kraju Prosnitze (= na Breznici) na Kranjskem leta 1743. (Prav je 12. februarja 1747.)

Po tem viru je bil 1788 adjunkt učitelju bakroreznorisarske šole; l. 1801 drugi adjunkt učitelju historičnega ročnorisarstva — obkrat na dunajski akademiji obraznih vmetnosti. Vmrl je na Dunaju 11. avgusta 1818.

9. Matije in Lucije Janševih peti sin je **L o v r o**. Navratil ga 143 z bratom Antonom na Dunaj prišlega in v novo bakrorezno risarsko akademijsko šolo

vstopivšega piše tik pred bratom Antonom z besedami: »Lorenz Jänisch — Näbrisence (= na Breznici) — Zeichner in Crein«.

Illyr. Blatt, 18/7 1839, št. 29 (Priobčil Vrhovnik) piše o njem: Jantscha Laurenz, svètnik in profesor deželne šole na dunajski akademiji obraznih vmetnosti je bil leta 1746 (pravilno je 30/6 1749) rojen v kraju Prosnitze (= na Breznici) na Kranjskem. Vmetniji se je posvetil še le v zrelejših letih. Poprej se je bavil s čebelarstvom; prav radi česar je bil s svojim bratom Valentinom poklican na Dunaj (Ni celo tako! — Gl. Navratil, str. 142). — Weirrotter, takrat profesor na deželni šoli, je spoznal njegovo vmetniško nadarjenost. Gorko ga je vzpodbujal. In res so — ko je kraje povzemal po naravi — že ti njegovi prvi poizkusi pričevali, da ne bo navaden vmetnik. Pod Weirrotterjevim naslednikom, Kristijanom Bandom, mu je bila dana prilika, da se je v tem vmetništvu še bolj izobražal. Leta 1771 je prejel na akademiji 2^{ga} nagrado in prav to isto leto še dve drugi 1^{vi} nagradi. Leta 1790 je bil nastavljen kot c. kr. penzionar, leta 1796 za adjunkta učitelju bakrorezarstva. — Ko je po Kristijana Branda smrti njegov brat Friderik bil imenovan za profesorja na tej deželni šoli, je Jantscha na njej postal korektor za krajepisno risarstvo. — Friderika Branda se je prijela udnična bolezen tako trdovratno, da ni mogel več povoljno delovati. Tem povodom je prišla deželna šola popolnoma v korektorja Jantsche področje. Jantscha je kot tak vodil to šolo z očitnim prospehom za učence. Iz tega vzroka je bil po Friderika Branda smrti na tej šoli nastavljen najprej za provizoričnega, potem za pravega profesorja. — Iz njegove roke je bila panorama dunajskega mesta: hvalili so jo domačini in tujei. Krajepisom je z bogatimi izpremenjavami znal vdihniti bujno življenje. Redno pravilo mu je namreč bilo, da slikajoč ni iskal kakih izvanrednosti, ampak je znal izčrpati iz narave, kar je bilo tu lepega in prijetnega ter je to naslikal s privlačno resnico. — Slikal je prav veliko in njegove slikarije se bodo po dunajskih kabinetih vedno na častna mesta vrstovale.

Vmrl je na Dunaju 1. aprilja 1812 zapustivši veliko svojih slikarij, ročnih risarij ter skupino bakrorezov. In tudi več Gotthelfa Branda ter drugih vmetnikov slikarij. — Vse te vmetnine so se na Dunaju v aprilju 1812 na očitni dražbi prodale.

*

Sezimo še po smrtnih datih Matije Janše očeta Andreja in njegove matere Magdalene ter konečno starišev naših deveterih Janšev: Matije in Lucije Janševih.

I. 1711 — 21/2 Andreas Jantha ex Hrasche sepult(u)s in Rhodein, provifus o(mn)ibus Sacramentis annorum 70.

II. 1728 — 14/2 sepulta est in Rhodain Magdalena uxor p. m. Andreae Jansha ex Hräsch annorum 80 omnibus sacramentis provisa.

III. Mathias Jansha mortuus 1752, 29/5 75 annorum 31/5 Sepultus est in Rodain ex Wresniz.

Do njegovega rojstva v radoljiških knjigah nisem prišel. Ustno poročilo pa navaja, da se je oženil v zrelejših letih. Poročen je bil 28/2 1729 v Radoljici z nad 23 letno Lucijo Debeljakovo, menda nekako 45 leten. Ob rojstvu zadnjega sina Lovra, 30. junija 1749 bi bil 65 leten. Če je po Lovrovem rojstvu živel morda še kaka 3 leta, bi bil 29/5 1752 — 68 leten. Tem načinom bi se dati o njem vjemali.

Ob Matije Janševi poroki z Lucijo, rojeno Debeljakovo, ni živel več niti Matijev oče Andrej, niti Lucijin oče Jernej Debeljak.

IV. 1781 — 28/2 Lucia Janshin, vidua cath. Provisa a Ignatio Jellouschik. Sepulta a Francisco Xav. Wilfan in coemeterio Rodain, e loco Bresnitz N. 28. Aetatis 80 annorum.

Lucija Janševa je torej svojega moža Matijo preživela za 29 let.

Pogospódili so se na cesarskem Dunaju vsi trije bratje Janši z dovolj priproste gorenske Breznice popolnoma kmečki tu sem došli. — Valentin in Lovro sta postala dunajska slikarska učitelja. — Tudi njun brat Anton, prvi učitelj čebelarstva na Dunaju, se čopiču nikoli ni popolnoma odpovedal.

A ne vrjamem, da bi kak potégljaj njihovih obilnih dunajskih in obdunajskih krájensarij in slikarij vsaj na lahko kje ne vzbujal spominja na divno domačijo, ki jih je rodila in poslala v svet — na lepo radoljiško-brezniško planjavo.

Gostilne v župniščih.¹

I. Vrhovnik.

Beljak (ž. sv. Nikolaja), 1717, jun. 30. Komisar Kristijan Moser nima vinotoča (k. a.).²

1729, sept. 11. C: Komisar Ivan Zl. Simenič toči prihajajočim h krstu. Klj sta zanikala vinotoč rekoč, da izvršuje komisar sinodni ukaz (ib.).

Bled, 1665, sept. 26. Sestra župnika Krištofa Popal-a je točila vino nekaj časa in plačevala dac, a bilo je malo koristi in mnogo stroškov, zato je župnik sklenil opustiti vinotoč in zanimati svojece za koristnejše reči (šk. a. pr 2, 109 b).

1682, jan. 2. Na prošnjo vikarja mgra Jerneja Jenka za dovoljenje vinotčca do pusta, je odgovoril generalni vikar, da mu ni dovoljen. Jenko se je obrnil na škofa in utemeljeval prošnjo z navado pri cerkvenih računih, po katerih se mora od drugod prinesiti vino, da pijo sosedje, z običajem o sklepanju zakonov (*contractus matrimoniales*), pri katerih menijo, da pogodba ne bo imela srečnega uspeha, ako se ne pije vino. Ako bi o teh prilikah župnik točil svoje vino, bi od slanine in žita, zamenjanega za vino, prejel denar, ko je imel sicer pičle dohodka v tako težavni in mnogoljudni župniji s 3400 dušami. Prošnja je bila odbita; škofu Rabatti se je zdela predrzna (ib. pr. 26, 8, 9).

1685, maj 8. C: Vikar Jernej Jenko ne toči vina, ampak pošilja ponj v gostilno. Isto klj s pripomnjo, da potem vino dražje prodaja, kakor ga je kupil, kar vikar prizna z izgovorom, da za vino več zahteva zaradi daca, ki ga mora plačati. Za krst jemlje eno libro in dva groša; libro zahteva, ker ne toči vina. Ko pa je točil vino, ni nič manj prejel, ker je dajal tedaj botrom tudi kruha (ib. pr. 30, 461).

1685, okt. 16. Istemu vikarju je podaljšano dovoljenje vinotoča za eno leto; izključeno bodi vsakršno pohujšanje, izgred in sila. Takisto leta 1686 in 1687 (ib. pr 31, 325).

1717, jul. 6. Vikar Gregor Töttinger je točil brez vsiljevanja (k. a.).

1718, dec. 24. Vikar Matija Schoss je dobil dovoljenje vinotoča za eno leto (šk. a. pr 50, 71).

1720, febr. 2. Isti za eno leto (ib. pr 52, 116).

1729, jul. 9. Vinotoč dovoljen brez sile (k. a.).

1784, apr. 17. Škofijstvo je kaplanu na Blejskem otoku Antonu Muleju dalo ukor, češ, da predrzno prelamlja škofijske naredbe in cesarske ukaze; hkrati ga je suspendiralo od duhovskega pastirstva in mu najstrože prepovedalo vinotoč.

1784, apr. 30. Mulej se je opravičeval v obširnem pismu, priznal kako nepremišljeno besedo in vinotoč. Zaradi tega je ravnal bona fide. Nikdar ni dobil niti od škofijstva niti od drugod kake prepovedi, pač pa je večkrat slišal, da je

¹ Gl. Glasnik, X (1929), str. 39 sl.

² Pričujoče vesti so večinoma odgovori župnikov, oz. vikarjev, ključarjev, orgljavcev, cerkvencev na vizitacijah in ukazi, dani o tej priliki. Kratice: C = cerkvenec; Klj = ključarja, -ji; mgr = magister; šk. a. = škofijski arhiv; pr = protokol; k. a. = kapiteljski arhiv.

